

Asia: VN/19124/2025

Edunvalvontalainsäädännön ajantasaistamisen jatkohanke; työryhmän mietintö

Sosiaali- ja terveydenhuollon asioiden hoitamiseen liittyvän edunvalvojan ja edunvalvontavaltuutetun tehtävän tallentaminen holhousasioiden rekisteriin

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Edunvalvontavaltuutetun esteellisyysperusteiden väljentäminen

Lausuntonne ehdotetusta säännöksestä?

-

Pääasialliset vaikutukset (mietinnön luku 4.2)

Onko teillä täydennettävää ehdotuksen vaikutusarviointeihin, esim. oman organisaationne kannalta?

-

Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset (mietinnön luku 5.1)

Näkemyksenne luvussa 5.1 esitetystä, erityisesti työryhmän pohtimista malleista siihen, miten laillisen edustajan tiedonsaantioikeutta voitaisiin harkita laajennettavaksi sosiaali- ja terveysministeriön alaan kuuluvassa lainsäädännössä (luku 5.1.3)?

Muuta

Onko teillä muuta lausuttavaa työryhmän ehdotukseen liittyen, esimerkiksi jaksoon 2.3 (eräät perinnöstä luopumista koskevat tilanteet)?

Omaishoitajaliitto kiittää lausuntopyynnöstä. Ikääntyvässä ja digitalisoituvassa yhteiskunnassa tarve läheisten avulle ja puolesta-asioinnille on kasvava ilmiö. Pidämme myös sähköisen puolesta asioinnin helpottamista tärkeänä ja kannatettavana, yksityisyydensuojan ja itsemääräämisoikeuden reunaehdot huomioiden. Omaishoitajaliiton näkökulmasta sääntelyssä tulee samanaikaisesti turvata tukea tarvitsevan henkilön itsemääräämisoikeus sekä mahdollistaa arjen sujuva asioiden hoitaminen.

Läheis- ja omaishoitajat kohtaavat monenlaisia haasteita läheistensä puolesta asioinnissa. Valtuutuksiin ja edunvalvontaan liittyy paljon epätietoisuutta, ja usein oikeudellinen ennakointi jää puutteelliseksi. Asiakkaille voi olla epäselvää, mitä edunvalvontavaltuus tarkoittaa ja mitä asioita sillä voi hoitaa. Epäselvyyttä esiintyy myös sopimusomaishoitajien toimintavaltuuksista – esimerkiksi toisinaan sopimusomaihoidon voidaan olettaa oikeuttavan hoidettavan puolesta päättämiseen tai hänen sotetietoihin pääsyyn.

On tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että jatkossakin on ihmisiä, jotka eivät ole varautuneet tulevaisuuteen oikeudellisin ennakkoinnin keinoin. Myös näissä tilanteissa toisen puolesta asioinnin tulisi olla mahdollisimman sujuvaa. Esimerkiksi pelkästään hyvä ja toimiva lainsäädäntö ei riitä, mikäli valtakirjat, hakemusasiakirjat ja/tai muu oikeudellinen ennakointi on toteutettu puutteellisesti. Resursseja tarvitaan tiedottamiseen, neuvontaan ja viestintään. On tärkeää turvata sekä viranomaisviestintä että muu matalan kynnyksen tuki asiakkaille ja omaisille. Myös kasvava joukko yksinäisiä ihmisiä, joilla ei välttämättä ole ollenkaan läheisverkostoa, tulisi huomioida.

Omaishoitajaliitto kannattaa Muistiliiton esitystä selvittää yhtenä vaihtoehtona mahdollisuutta laajentaa holhoustoimilain 42 §:n soveltamista siten, että se kattaisi myös sähköisen asioinnin päämiehen puolesta sosiaali- ja terveydenhuollossa, vastaavalla tavalla kuin 42 §:n mahdollistaa yhteydenotot sosiaali- tai terveydenhuoltoon hoivan ja huolenpidon turvaamiseksi. Myös DVV:n ja valtiovarainministeriön edustajien eriävissä mielipiteissä tämän selvittämistä puollettiin. Omaishoitajaliitto peräänkuuluttaa, että asian oikeudelliset ulottuvuudet ja vaikutukset huolellisesti selvitetäisiin.

Myös edunvalvontavaltuutuksen puitteissa toimivien edunvalvontavaltuutettujen mahdollisuutta käyttää sähköistä puolesta-asiointia tulisi edistää, kuitenkin kaventamatta valtuuttajan mahdollisuuksia päättää asioistaan ennakkoon.

Huomioiden edunvalvontatietojen herkkyyden pidämme tarkoituksenmukaisena, että rekisteritiedot edunvalvonnasta eivät olisi julkisia. Yhdymme silti valtiovarainministeriön edustajan, lainsäädäntöneuvos Eeva Lanton esittämään huomionarvoiseen huoleen eriävässä mielipiteessä:

"Työryhmän mietinnössä ei esimerkiksi ole arvioitu, voiko arvio tiedon salassapidettävyydestä johtaa tilanteeseen, jossa läheinen ei saa viranomaiselta tietoa siitä, onko – ja kenellä oikeus edustaa henkilöä sote-asioissa. Voiko tiedon määrittely salassa pidettäväksi johtaa myös siihen, että edunvalvoja tai edunvalvontavaltuutettu ei saisi tätä oikeuttaan paljastaa päämiehen/valtuuttajan

läheisille." Tämä asia olisi tärkeä selvittää jatkovalmistelussa ja löytää asiassa tasapainoisia ratkaisuja, jotka toteuttavat yhtäältä yksityisyyden suojaa ja toisaalta puolesta asiainnin ja läheisten tiedonsaantioikeuden tarpeita.

Käytettävyyden näkökulmasta olisi myös puollettavissa, että rekisteriin olisi mahdollisuus koota tietoja muista soteasiointiin liittyvistä valtuutuksista.

Puolesta asiointi tulisi tehdä mahdollisimman yksinkertaiseksi toteuttaa, huomioiden erilaiset tarpeet ja lähtökohdat hyödyntää esimerkiksi digitaalisia ratkaisuja. Palveluiden tulee olla saavutettavia, helposti ymmärrettäviä ja käytettäviä. Asiakas ja omainen tarvitsevat viranomaiselta riittävästi neuvontaa ja tukea siihen, että ymmärtävät valtuutuksien merkityksen ja saavat apua niiden käyttöönotossa.

Vartio Elias
Omaishoitajaliitto ry